

Vijfentwintig

Henk Lubberding

Redactioneel duo
(Tilly Kester)

Voor u ligt de 25ste KNNV Nieuwsbrief. Vijf jaar geleden zijn we overgegaan van een gedrukt blad naar de digitale versie. Met veel dank aan Johan Vos en Fred Reeder (op de foto in volle actie) die de redactie van het blad voor hun rekening nemen.

Vanwege dit jubileumnummer een prijsvraag.

Meerdere planten delen hun naam met vogels. Hop (*Humulus lupulus/Upupa epops*), Wouw (*Reseda luteola/Milvus spec*) en Kiwi (*Actinidia chinensis/Apteryx spec*) zijn drie voorbeelden. Zijn er nog meer plantennamen die ook gegeven zijn aan vogels of eventueel aan andere dieren?

Oplossingen sturen aan de redactie.

Tuinbericht Hop (*Humulus lupulus*)

Henk Lubberding

Hop groeit op voedselrijke, humeuze en vochtige grond en is inheems in een groot deel van Europa. Onze tuin zou dus een mekka moeten zijn voor de Hop. Incidenteel doet hij het ook geweldig; in "hij" zit nu net het probleem. Voor een prachtig uitzijende Hop heb je de vrouwtjesplant nodig.

Na bevruchting vormt de vrouwelijke hopplant doorschijnend lichtgroene en geurige hopbellen. De

Hopbellen (Anneke Wagner)

bittere geurstof van hopbellen werd (en wordt) gebruikt als kalmerend en maagversterkend geneesmiddel, vooral verwerkt in thee. Hopscheuten worden ook nog steeds gebruikt als groente en zijn beschikbaar in maart en april. Alleen de bovenste zeven cm is eetbaar, de rest is te vezelig. De teelt is vergelijkbaar met die van witlof.

Hoewel Hop en bier onlosmakelijk met elkaar lijken te zijn verbonden, wordt Hop pas sinds de late middeleeuwen - eerst vooral in kloosters - als conserveringsmiddel gebruikt als vervanger van gruit (waarin vooral gage zat).

Tegenwoordig wordt Hop met name toegevoegd om de bittere smaak en het aroma. Mensen die met de hand de rijpe hopbellen plukten, kregen nogal eens klachten die de 'hopplukkersziekte' genoemd werd met verschijnselen als hoofdpijn, ademhalingsklachten en huidirritatie.

Nieuwjaarsreceptie + fotowedstrijd

De gezamenlijke nieuwjaarsreceptie (KNNV, IVN, VWZ) zal gehouden worden op donderdag 11 januari 2018 om 20.00 uur in het Buitenbeest.

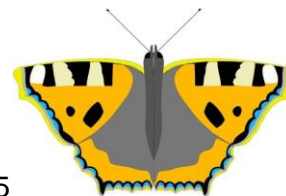
Om de bijeenkomst van een feestelijk tintje te voorzien is er een fotowedstrijd met zelfgemaakte natuurfoto's van Zoetermeer. Iedereen mag maximaal 3 foto's sturen aan Henk Lubberding, waglub@xs4all.nl.

Agenda natuuractiviteiten najaar 2017

- 28 oktober VleermuisPlatformZoetermeer
Ter gelegenheid van de Nacht van de Nacht (zaterdag 28 oktober a.s.) is er weer een publieksexcursie, dit keer bij de Balij Start: 18.20 uur bij zonsondergang. We verzamelen bij Stadsboerderij Balijhoeve (Kurkhout 100), en we maken een wandeling naar de scheg, en langs de Floriadeplas weer terug, een kleine 2,5 kilometer. Deze excursie is ook zeer geschikt voor kinderen
- 29 oktober Excursie bomen en mossen, IVN, 14.00 uur vanaf Westpunt
- 2 november Paddenstoeleninventarisatie, (<https://www.knnv.nl/node/13272>)
- 4 november Natuurwerkdag, div. locaties (www.natuurwerkdag.nl)
Op zaterdag 4 november wordt tijdens de landelijke Natuurwerkdag van 10.00 tot 15.00 uur gewerkt in wijktuin Rokkeveen.
Natuurwerkdag in de Natuurtuin 4 november 2017 van 10:00 – 15:00 uur
Aanmelden kan via www.natuurwerkdag.nl.
- 10 november VleermuisPlatformZoetermeer
Het rapport van de bathoppermetingen van 2016 is nu bijna gereed en zal op vrijdag 10 november om 15.00 uur (tot 16.00 uur) feestelijk aan wethouder Paalvast overhandigd worden in stadsboerderij 'Het Buitenbeest' aan de Voorweg. We doen dat natuurlijk met een lezing over de inhoud en daar hebben we graag publiek bij. U bent dus allen uitgenodigd om hier getuige van te zijn!
- 11 november Varenzoektocht, Plantenwerkgroep KNNV 10.00 uur vanaf Balijhoeve
- 22 november Floronavond district Zuid Holland Zuid, 19.30 uur, De Boshoeck, Bospad 3 in Schiedam
Terugblik op 2017, rivieren in beweging, grassen (veldkenmerken en foto's)
- 30 november Paddenstoeleninventarisatie, ((<https://www.knnv.nl/node/13272>))
- 2 december SOVON dag (vogelonderzoek), Ede (www.sovon.nl)
- 7 december Paddenstoeleninventarisatie, ((<https://www.knnv.nl/node/13272>))
- 9 december FLORON dag, Nijmegen, lezingen en workshops (www.floron.nl)
- 28 december FLORON Eindejaars Plantenjacht, Plantenwerkgroep KNNV op 28 december in Zoetermeer, 14.00 uur, startpunt de Bakkerswinkel, Dorpsstraat 125, Zoetermeer.
- 11 januari Nieuwjaarsreceptie KNNV-IVN-VWG om 20.00 uur in het Buitenbeest.

De jaarlijkse Annet de Jong-lezing zal gehouden worden door Anneke Wagner: Orchideeën, hun relatie met schimmels en insecten, met speciale aandacht voor Zoetermeer. Plaats: Het Buitenbeest; datum: wordt begin volgend jaar bekend gemaakt.

De actualiteit met een natuurhistorische bril bekeken

Johan Vos

Door mijn meer dan 30-jarige werkervaring als stadsecoloog in dienst van de gemeente Zoetermeer wordt mij regelmatig gevraagd naar het natuurhistorisch verleden van deze groene gemeente. Om die reden zal ik in elke Nieuwsbrief een natuuronderwerp belichten met mijn natuurhistorische bril op. (tekening Marianne Ketting)

Natuurinclusief denken

Nederland is een land van hokjesdenken. Onze veel geprezen ruimtelijke ordening is daar onder andere op gebaseerd. In bestemmingsplannen (het belangrijkste instrument van de stedenbouwkundige) worden vlekken bestemd voor stedelijke ontwikkeling, waterberging, groen, recreatie, natuur enz. Ook begrippen als rode en groene contouren danken we aan deze manier van denken. Met de Flora- en faunawet uit 2002 begon deze overzichtelijkheid enigszins te vervagen. De door deze wet beschermde plant- en diersoorten trekken zich immers weinig aan van ons hokjesdenken. Het gevolg was dat gemeenten steeds vaker te maken kregen met de bescherming van gebouwbewonende organismen als huismussen, gierzwaluwen, vleermuizen en muurplanten. Als gevolg van de wetgeving moesten er compensatieplannen gemaakt worden. Hiermee groeide het besef dat je bij het (her)ontwikkelen van bouwterreinen in de stad ook rekening kunt houden met toekomstige natuurwaarden. Steeds vaker duikt in dit verband het woord natuurinclusief op (de Engelsen gebruiken daar de mooie uitdrukking 'building with nature' voor). Zo nam de Amsterdamse gemeenteraad in juli van dit jaar een motie aan om voortaan bij alle renovatie en nieuwbouw in de stad de voorwaarde te stellen dat er natuurinclusief gebouwd moet worden. Met andere woorden dat de biodiversiteit op een volwaardige wijze bij de bouwplannen betrokken moet worden. Tot 2025 worden er volgens recente schattingen in Amsterdam nog zo'n 50.000 woningen bijgebouwd dus daar kan qua stadsnatuur veel winst geboekt worden. Maar hoe nieuw is deze benaderingswijze nou echt en hoe keken we daar in Zoetermeer eind jaren '90 van de vorige eeuw tegenaan?

In het stadshart liggen hectares plat dak al jaren te wachten op vergroening (Johan Vos)

Gemeentelijk groenbeleid in de '90-tiger jaren in Zoetermeer

In de tweede helft van de jaren '90 van de vorige eeuw werd op het stadhuis gewerkt aan een gemeentelijk natuurbeleidsplan dat later Stadsnatuurplan is gaan heten. Dat plan onderscheidde

natuur op 3 niveaus: regio (inclusief de 4 natuurstergebieden), stad en wijk, elk niveau met zijn eigen beleidsinstrumentarium. Op regionaal niveau (m.u.v. de stergebieden) gold een compensatieplicht, op stadsniveau werd de 'natuurimpulsregel' geïntroduceerd en op wijkniveau waren de bewoners aan zet. De adoptiegroenregeling is hier uit voort gekomen.

Het idee achter de natuurimpulsregel is afkomstig van de 1%-regeling uit de kunstensector. Bij stedelijke ontwikkelingen moesten middelen worden ingezet die de natuur aantoonbaar ten goede kwamen. Deze regel gold met name voor ontwikkelingen in de stedelijke parken, de groene zones langs de hoofdinfrastructuur, het RandstadRailtrace en de hooggelegen weteningen. Om investeerders te inspireren werd een CD-ROM gemaakt met leuke voorbeelden waaruit gekozen kon worden.

Groene daken in hartje Berlijn (Johan Vos)

Het stadsnatuurplan, met een looptijd tot 2010, werd op 25 januari 1999 door de gemeenteraad vastgesteld. Voor de natuurimpulsregel werd gezocht naar locaties waarvan een duidelijke voorbeeldwerking uitging.

Gedacht werd o.a. aan de herontwikkeling van het Leeuwenhoeklaangebied en de Boomgaard (een deelplan met ecologische ambities in de wijk Noordhove). Van deze projecten kan achteraf gezegd worden dat het inzetten van de natuurimpulsregel op veel praktische problemen stuitte. Zo werd bijvoorbeeld nooit duidelijk of allerlei gemeentelijke

inspanningen om het bestaande groen in te passen ook meetelden. De gemeente zelf heeft zich met betrekking tot het van Leeuwenhoeklaangebied en de Boomgaard ingespannen om in de geest van de natuurimpulsregel te handelen bij de inrichting van het openbaar gebied. Helaas zijn deze voorbeeldprojecten nauwelijks gedocumenteerd en werd het niet aangedurfd om de ontwikkelaars/bouwers te wijzen op hun verantwoordelijkheid. (Je zou jezelf als Zoetermeer hiermee uit de markt kunnen prijzen)

Conclusie: rond 2000 was het wellicht nog te vroeg om de bouwwereld de meerwaarde van natuurinclusief bouwen te doen inzien.

De sterk toegenomen behoefte om de stad te vergroenen

In 2010 (het jaar van de biodiversiteit) liep de looptijd van het verouderde stadsnatuurplan af. De tijden waren veranderd. De initiatiefnemende rol van de overheid was veranderd in een faciliterende. Er was nieuwe natuurwetgeving van kracht geworden en de interesse voor biodiversiteit als onderdeel van duurzaamheid was sterk toegenomen. Tegelijkertijd nam ook het bewustzijn van klimaatsverandering (waterproof maken van de stad) en milieukwaliteit (fijn stof, hittestress e.d.) toe. En zo ontstond een verbond tussen veiligheid (droge voeten), gezondheid en het vergroenen van de stad. Om die vergroening tot stand te brengen heb je nogal wat bondgenoten nodig. Woningbouwverenigingen, waterschappen, bedrijven en particuliere grondeigenaren bijvoorbeeld. De gemeentelijke visie Biodiversiteit (2012) speelt sterk in op deze gewenste samenwerking. Dat niet alleen de mens maar ook de rest van de biodiversiteit daar van profiteert moge duidelijk zijn. Of je dit alles kunt realiseren op basis van vrijwilligheid is overigens nog maar de

vraag. Veel investeerders zijn gericht op de korte termijn, terwijl duurzaamheid vaak pas rendeert op de (middel)lange termijn. Dat een aantal gemeenten waaronder Amsterdam en Den Haag overeenkomsten sluit m.b.t. 'natuurinclusief bouwen' laat zien dat de gemeenten, ook in de huidige tijd hierin een rol kunnen spelen.

De natuurimpulsregel was misschien z'n tijd te ver vooruit eind jaren '90 van de vorige eeuw maar denk je eens in hoe de verlengde 3de skibaan van Snowworld er uit had kunnen zien als de gemeente indertijd de natuurimpulsregel van toepassing had verklaard op dit project? En in het kader van de voorbeeldwerking het stadhuis indertijd was voorzien van groene daken en gevels?

Groene gevels Paleis van Justitie in Amsterdam (Johan Vos)

Weidevogels in het beschermingsgebied van WGNL

Fred Reeder – Martin van de Reep

Al weer voor het vierde seizoen ben ik samen met mijn mede weidewachter Pieter van half maart tot eind juni bezig geweest met de weidevogels, inventariseren en beschermen. Men heeft verzonnen dat we vanaf dit jaar weidevogelwachters zijn i.p.v. van weidevogelbeschermers. Waarom? Ik zou het niet weten.

Wij constateerden in "onze" weidepercelen dat er minder predatie van nesten was dan vorige jaren. Dat is maar een relatief klein gebied gelegen tussen de Stompwijkseweg en het Buytenpark. Dus heb ik maar eens bij de coördinator weidewachters Martin van de Reep van WGNL (Werkgroep Groenbeheer Nootdorp-Leidschendam) wat gegevens opgevraagd. WGNL kent het jaar rond drie kernactiviteiten: Weidevogelbescherming, Uilenbescherming en

Die zien we liever niet in het weiland zitten (Fred Reeder)

Eén van de eerste nesten van 2017 (Fred Reeder)

Landschapsbescherming (kortweg knotten). Het gebied waar de WGNL zich inzet beslaat een aantal weidepercelen tussen Nootdorp tot aan de grens met Leiden, de Vogelhoff. Dit jaar zijn in het gebied 370 nesten beschermd tegen verliezen door agrarische activiteiten.

Het betrof 2 nesten van de Canadese gans, 40 nesten van de Grutto, 253 nesten van de Kievit, 1 nest van de Krakeend, 9 nesten van de Meerkoet, 46 nesten van de Scholekster, 18 nesten van de Tureluur en 1 nest van de Wilde eend.

Totaal 370 nesten. Van de 328 nesten met een bekend eindresultaat zijn 253 [77,1%] nesten uitgekomen. De nestpredatie was dit jaar laag. 3% lager dan in 2016.

Ook dit jaar was er voor het maaien uit al een behoorlijke kuikenpredatie. Bij gedetailleerde observaties van gezinnen voor het jaar van de kievit bleken veel jongen al in de eerste levensdagen gepredeerd te worden.

Van de jongen grutto's die bij een leeftijd van 3 weken zijn geringd werd enkele weken na het verlaten van het gebied 40% foeragerend terug gemeld.

Nog een paar maanden en dan beginnen we weer aan een nieuw seizoen.

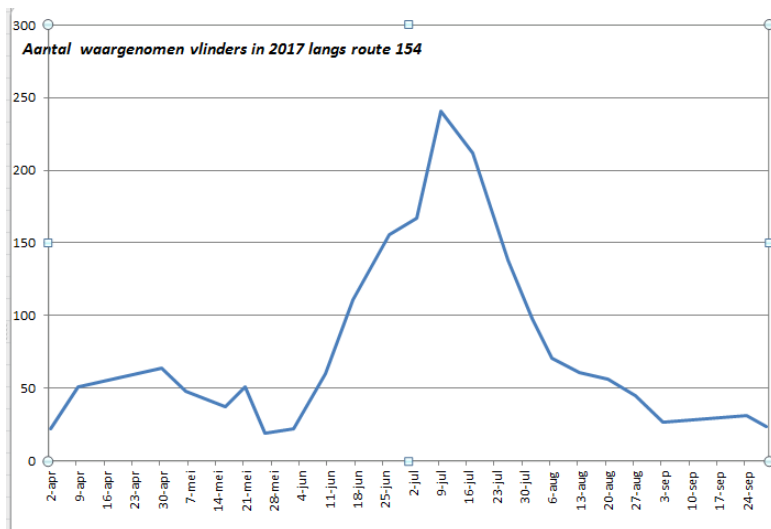
2017, een topjaar voor dagvlinders in het Westerpark

Johan Vos (met dank aan Rob Schouten)

Wat de ontwikkeling van de vlinderstand in Nederland betreft overheerst vooral de negatieve berichtgeving. Zo niet in Zoetermeer, ook 2017 kan de boeken in als een uitstekend vlinderjaar. De 23 tellingen langs route 154 hebben dit jaar maar liefst 1812 vlinders opgeleverd, dat zijn er gemiddeld 78 per telling. In vergelijking met 2016 is dat ruim 20% meer! Vooral het Bruin zandoogje (+165) en het Bont zandoogje (+87) deden het uitstekend in het Westerpark. Het Bruin zandoogje is hiermee weer terug op de eerste plaats van de vlindertoepien van het park! De witjes daarentegen zijn

In Westerpark en Buytenpark nr 1 Bruin zandoogje (Annet de Jong)

De periode dat de meeste vlinders vliegen bevindt zich tussen 26 juni en 26 juli met een top op 9 juli (241 vlinders)

allemaal in aantal achteruit gegaan. Het Klein gaderd witje (-130), het Klein koolwitje (-31) en het Groot koolwitje (-11). Daarbij dient wel aangetekend te worden dat 2016 een extreem goed jaar was voor deze drie soorten dus die uitschieter is dit jaar weer gecorrigeerd. Als we naar de trend over de jaren heen kijken valt op dat van een 7-tal soorten dit jaar (vanaf het begin van de tellingen in 1992) een record aantal waarnemingen zijn gedaan. Dat zijn: Atalanta, Bont zandoogje, Citroenvlinder, Dagpauwoog, Gehakelde aurelia, Landkaartje en Oranjetipje. Verder valt op dat de Argusvlinder nauwelijks nog in het Westerpark wordt gezien en dat we het Hooibeestje begin jaren '90 van de vorige eeuw zijn kwijtgeraakt

Naast de route in het Westerpark is ook dit jaar weer route 500 (Buytenparkroute) gelopen. De 13 tellingen daar hebben 408 vlinderwaarnemingen opgeleverd. Hoewel de vegetatie in het Buytenpark op een aantal punten sterk afwijkt van die in het Westerpark is het opvallend dat ook in het Buytenpark het Bruin zandoojie in 2017 verreweg de meest waargenomen dagvlindersoort is. Het Zwartsprietdikkopje daarentegen is een echte Buytenparkvlinder, die in het Westerpark niet of nauwelijks (dit jaar twee keer) wordt waargenomen. In de vorige KNNV-Nieuwsbrief (nr. 24) meldden we dat ook het Groot dikkopje dit jaar zowel in het Buytenpark als in het Westerpark is gezien, maar (blijkbaar) nog niet op de vlinderroutes. Onderscheid met het Zwartsprietdikkopje is lastig dus de tellers dienen alert te zijn.

In Westerpark en Buytenpark nr 2 Klein geaderd witje (Wouter Balster)

Derde en laatste planteninventarisatieronde van 2017 in het Bentwoud

Winy Koelé

Planteninventarisatie za 5 augustus 2017 (10.00 – 12.30 uur)

Aanwezig: Anke de Bruyn, Tilly Kester, Henk Lubberding, Fred Reeder, Joke de Ridder, Johan Vos en Winy Koelé

We hadden afgesproken bij stadsboerderij 'De Weidemolen' in Oosterheem. Van daaruit zijn we met z'n zevenen naar het Bentwoud gefietst alwaar we de vegetatie van de 4 PQ's hebben opgenomen. De resultaten van de eerdere bezoeken dit jaar zijn te vinden in de Nieuwsbrieven nr. 23 en 24

Het weer werkte niet echt mee (Fred Reeder)

Het schrale langgerekte vak (PQ4) viel vooral op door zijn geringe bedekking en de vele kale plekken. De gemiddelde vegetatiehoogte werd geschat op 10 cm. Opvallend was de aanwezigheid van Kleine leeuwentand, verder zijn er weinig bijzondere soorten te melden. Genoteerd zijn o.a. Klein streepzaad, Lidrus, Zomprus, Margriet enz.

PQ3, het vak dat bij onze voorjaarsronde net gemaaid was, vonden we soorten als Rood zwenkgras, Engels raaigras, Gestreepte witbol en Zeegroene rus.

PQ2 was sinds ons vorig bezoek (nog) niet gemaaid. Bepaalden in het voorjaar hoogopgaande bloeiende, grassen als Kropaar en Ruw beemdgras het beeld, nu werd deze rol overgenomen door Gewone bereklauw. Ook op het grote veld waar we op uitkeken overheerste deze soort sterk, een werkelijk prachtig gezicht! Verder Peen, Fluitenkruid, Smalle weegbree en verschillende grassen.

Kleine leeuwentand (Johan Vos)

PQ1 wordt (extensief) begraaasd door runderen. In het gebied waar deze PQ in gelegen is viel vooral de Blauwbloeiende Wilde cichorei, net buiten ons vak op. Verder hier Witte en Rode klaver, Peen en Timoteegras.

Vervolgens zijn we weer terug gefietst naar de Weidemolen en hebben daar nog even nagepraat onder het genot van een kopje thee /koffie. Gezien het tempo waarmee de vegetatie zich in een gebied als het Bentwoud ontwikkelt reist de vraag of we de frequentie van onze bezoeken niet zouden moeten verlagen naar eens per drie jaar.

PQ2 in de ruigte
(Tilly Kester)

Stadsplanten in Seghwaert

Johan Vos

Plantenwerkgroep - inventarisatie do 17 augustus 2017 (start 19.00 uur) en za 26 augustus (start 10.30 uur) - Km-hok 30.57.25

Aanwezig op 17 aug. Anke de Bruyn, Casper Hilvers, Tilly Kester, Winny Koelé, Henk Lubberding, en Johan Vos en op 26 aug. Lucas Breedveld, Tilly Kester, Henk Lubberding, Fred Reeder, Johan Vos aangevuld met Niko Buiten (Florondistrictscoördinator)

Ook waterplanten staan in de belangstelling
(Fred Reeder)

Net zoals in 2014 heeft de plantenwerkgroep i.s.m. Floron ook dit jaar weer een stadsplantendag op het programma gezet. We hoopten hiermee ook floristen van elders naar Zoetermeer te lokken om met ons mee te kijken. De praktijk heeft geleerd dat blikken van buiten de werkgroep tot nieuwe inzichten kunnen leiden waar wij dan weer van kunnen leren. Helaas had Floron juist dit weekend een Floronkamp in het Lauwersmeer georganiseerd wat een aantal potentieel geïnteresseerden voor dit kamp heeft doen kiezen. Gelukkig koos Niko Buiten (Florondistrictscoördinator van Hollands duin) er, net als twee jaar geleden wel voor om naar Zoetermeer te komen.

Seghwaert staat bekend als een wijk met een gigantische variatie aan woonbiotopen, variërend van stenige straatjes, muurtjes en taluds uitgevoerd in verschillende steensoorten, vijvers door huizenblokken omsloten, stukjes openbaar natuurlijk groen die aan particuliere tuinen grenzen, elzensingels en een typisch jaren '70 park. Bewoners hebben hier en daar het (groen)beheer van de gemeente overgenomen wat in sommige gevallen leidt tot nog meer variatie.

Op 22 april van dit jaar hebben we een voorjaarsronde gelopen en naar aanleiding van de verwachtingen van toen besloten om juist deze wijk uit te kiezen om later in het jaar naar stadsplanten te gaan zoeken. De prominente aanwezigheid van Slaapkamergeluk (*Soleirolla soleirolli*) was daar o.a. debet aan. (zie ook Nieuwsbrief nr. 23, blz. 16 – 17)

Op donderdagavond 17 augustus hebben we, ter voorbereiding van de stadsplantendag, een voorronde door de wijk gelopen om zo een 'leuke' route te bepalen en alvast de streeplijst van 22 april aan te vullen. Het gebrek aan licht ging ons rond 21.00 uur parten spelen dus moesten we het na zo'n twee uur voor 'gezien' houden.

Zaterdag 26 augustus was een schitterende warme zomerdag. Het doel was om zoveel mogelijk stadsplanten te strepen. Stadsplanten zijn planten die je vaker in de stad tegenkomt dan er buiten. Naast een tweede, gigantische groeiplaats met Slaapkamergeluk troffen we drie groeiplaatsen met Muurfijnstraal en nog een aantal soorten met 'muur' in de naam zoals Muursla, Muurleeuwenbek e.d.

Wat paadjes tussen de schuurtjes zo leuk maakt
(Fred Reeder)

Gevlamde fijnstraal
(Tilly Kester)

Verder Klein glaskruid, Kleine leeuwenbek, Kransmuur en een klokje waar we tot nu toe wellicht overheen gekeken hebben: het Dalmatiëklokje met een klokvormige bloemkroon, dit in tegenstelling tot het zeer algemeen voorkomende Kruipklokje. (zie ook Nieuwsbrief nr. 24, blz. 18)

En dan de fijnstralen, de verschillende soorten die ons gedurende deze tijd van het jaar de nodige hoofdbrekens kosten. Niko wees ons op het veelvuldig voorkomen van de Gevlamde fijnstraal in Seghwaert. Mijn beeld van de omwindselbladen met de opvallend rode top dient naar aanleiding van deze dag wel bijgesteld te worden. Het rood was slechts zichtbaar met een sterke loep en soms zelfs helemaal afwezig!

Daarnaast ook opvallend veel ruigbehaarde Hoge fijnstralen met relatief kleine hoofdjes. Naar mijn gevoel zijn we er, wat de laatste soort betreft nog niet 'uit'. Het was een boeiende dag en we danken Niko voor zijn blik van buiten.

Dalmatiëklokje
(Fred Reeder)

Gedenkboom voor Annet

Johan Vos

Het nationaal monument voor de slachtoffers van de ramp met de MH17 in Vijfhuizen bestaat uit een verzameling bomen, voor elk slachtoffer is een boom geplant. Voor Annet de Jong, medeoprichter van de KNNV-afd. Zoetermeer is dat boom 268. (foto's Johan Vos)

Wilgen leren herkennen in de Biesbosch

Johan Vos

Zaterdag 19 augustus jl. had Willemien Troelstra in samenwerking met Theo Muusse (Staatsbosbeheer) een 'wilgendag' georganiseerd. Aan de opkomst te zien was de behoefte hieraan

Het wilgenklasje in actie
(Johan Vos)

groot. Wilgen staan bekend als lastig te determineren en daar komt nog bij dat wilgensoorten gemakkelijk hybridiseren. Het resultaat is dat de wilgen vaak, op de duidelijk herkenbare Schietwilg (*Salix alba*) na, als *Salix spec.* op de streeplijst terecht komen. Deze dag was bedoeld om de soortkennis van het geslacht *Salix* te vergroten en om in de praktijk te kunnen oefenen met een speciale determineersleutel voor de wilgen in de Biesbosch. Omdat er bij het Biesboschmuseum een salicetum (een wilgentuin met alle in de Biesbosch voorkomende wilgen) is, kon de nieuw opgedane kennis daar direct in de praktijk getest worden.

De determineersleutel is afkomstig uit een lijvig rapport dat alle wilgen in de Biesbosch in kaart heeft gebracht. Maar liefst 15 wilgensoorten en meer dan 50 wilgentaxa (soorten, ondersoorten, hybriden, variëteiten en klonen) blijken er te groeien. Ook voor mensen die geïnteresseerd zijn in de historische aspecten van de griendcultuur is dit rapport een absolute aanrader. Het rapport vind je op de website van het [adviesbureau van Bert Maes](#)

Overigens staan in de Biesbosch nogal wat bijzondere wilgensoorten. Soorten of hybriden die daar ooit zijn 'uitgeprobeerd' en waarvan sommige later weer ongeschikt bleken te zijn. Een voorbeeld van zo'n bijzondere en opvallende soort is een wilg uit Japan die pas onlangs op naam gebracht kon worden: *Salix miyabeana*. Een wilgensoort die wel wat weg heeft van een exotische soort.

De wilgenteelt (griendcultuur) was in het verleden een agrarische activiteit waar het draaide om de productie van allerlei constructiematerialen. Sommige wilgenrassen zijn door kruisingsproeven ontstaan, andere zijn met behulp van de natuur 'veredeld'.

In het laatste geval zoekt men in het wild levende exemplaren met bruikbare eigenschappen en vermenigvuldigt die door stekken.

Tegenwoordig is de griendcultuur niet meer lonend en worden veel grienden niet meer beheerd.

Kennis oefenen in het Salicetum
(Johan Vos)

Gezien ook Zoetermeer voor wilgensoorten (met uitzondering van de Georde wilg en Kruiwilg) over veel geschikte groeiplaatsen beschikt was deze dag voor mij een buitenkansje om mijn wilgenkennis te vergroten. Ik ben daarvoor veel dank verschuldigd aan Willemien en Theo.

Zo leerde ik dat het blad van de Schietwilg aan beide kanten behaard is, dit i.t.t. de Kraakwilg die onbehaard blad heeft. Qua silhouet zijn beide boomvormende wilgen van elkaar te onderscheiden

door de recht omhoog gerichte houding van de Schietwilg, i.t.t de meer vertakte Kraakwilg. In de praktijk heb je vaak te maken met de hybride: *S. x rubens* (*S. alba* x *fragilis*)

Om wilgen op naam te kunnen brengen dien je te beschikken over het zogenaamd kort lot (kleine takjes).

In het griend van de natuurtuin in het Westerpark zijn indertijd 6 griendwilgen aangeplant. De 6 soorten staan daar tot op de dag van vandaag keurig op soort gerangschikt. Het zijn Schietwilg (*Salix alba*), Kraakwilg (*Salix fragilis*), Bittere wilg (*Salix purpurea*) met blauwgroen blad met de grootste breedte boven het midden, Amandelwilg (*Salix triandra*) met kaal, glanzend blad en parallelle bladranden, Katwilg (*Salix viminalis*) met lang smal, snel vergelend blad en Duitse dot (*Salix dasyclados*). Leuk om op te oefenen. Verder komen zowel de Grauwe wilg (*Salix cinerea*) als de Boswilg (*Salix caprea*) in Zoetermeer algemeen voor. Voor tekeningen van de bladvormen van wilgen zie de Heukels 23ste druk, blz. 335.

Natuurkern begrazingsgebied Buytenpark

Henk Lubberding, Joke de Ridder en Johan Vos

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 20 mei en 9 september 2017, Km-hok 30.57.12 en 30.57.11 (ged.)

Aanwezig op 20 mei: Lucas Breedveld, Anke de Bruin, Tilly Kester, Henk Lubberding, Joke de Ridder en Johan Vos en op 9 september Tilly Kester, Joke de Ridder en Johan Vos

In de gemeentelijke natuurkernen wordt, op verzoek van Hendrik Baas (stadsbioloog van de gemeente), elke 4 jaar de balans opgemaakt met betrekking tot hoe de natuur er voor staat. Dit jaar stond het begrazingsgebied van het Buytenpark op het programma. Naast de planten worden ook andere soortgroepen, waaronder de dagvlinders geïnteriseerd.

Op een mooie zaterdagochtend in het voorjaar, begeleid door fazanten- en koekoekszang zijn we met ons inventarisatiewerk begonnen.

Voordat we bij het begrazingsgebied aankwamen zagen we, tot onze grote teleurstelling dat, precies waar vorig jaar nog twee Bijenorchissen bloeiden, puin was gestort.

Het stuk, vanaf het wildrooster tot onder de skibaan van 'Snowworld', was door de bouw van de verlengde 3de baan sterk verstoord geraakt met als bijzonderheden (voor dit park) Vroegeling en een Grote klaproos. Daarna zagen we een net aangeplant struweel met een breed sortiment van voornamelijk inheemse struiken onder de skibaan. De grond daar wordt netjes zwart gehouden om de aanplant de kans te geven om aan te slaan. Tegelijkertijd leveren dit soort situaties kansen op voor een heel scala aan leuke pionierssoorten. Verderop kwamen we bij een schaars begroeid, voorheen kaal talud aan met veel miniplantjes die niet

Stinkende ballote
(Johan Vos)

gemakkelijk op naam te brengen waren. Later dit jaar moeten we hier nog maar eens terug komen. Het werd interessanter toen we de oeverzone bereikten. Daar vonden we in de natte zone o.a. Zompvergeet-mij-nietje en Rode waterereprijs. Langs de oever Heelblaadjes, Wolfspoot, Watermunt, Slanke waterkers, Gevleugeld hertshooi, Blaartrekkende boterbloem, Gele lis en Koninginnenkruid.

Wouw
(Johan Vos)

Op 9 september was het weer erg wisselvallig met plaatselijk zware buien met veel regen.

Wij hielden het gelukkig wonderwel praktisch droog deze ochtend. Wel was het overall zeer nat en konden we niet dichtbij het water komen omdat we geen kaplaarzen hadden.

We begonnen met een kaasjeskruid waarvan je eigenlijk meteen denkt: Muskuskaasjeskruid (flink ingesneden bladeren). Maar Johan opperde dat Vijfdelig kaasjeskruid ook een optie was, waarna de flora gepakt werd voor de precieze kenmerken. De plant bleek stervormige haren te hebben, en kale maar rimpelige vruchtjes: het was Vijfdelig kaasjeskruid (*Malva alcea*). Het Muskuskaasjeskruid (*Malva moschata*) vonden we later ook nog, met witte bloemen, zoals we hem al vaker in dit gebied gezien hebben. Vooral de al dan niet behaarde vruchtjes zijn een duidelijk determinatiekenmerk. Daar vlakbij stond Grote wederik, met rode randjes

langs de kelkslippen, echt heel mooi te zien!

De flora hebben we veel geraadpleegd deze ochtend, het was een educatieve wandeling. De Zwarte en de Beklierde nachtschade stonden dicht bij elkaar (verschil in beharing goed te zien in Heukels 23, blz. 485), bovendien is de stengel van de Zwarte kantiger. Veel Kaal knopkruid, die we niet zo vaak meer zien in Zoetermeer, dit i.t.t. haar harige broertje.

Dankzij de bouw van de nieuwe skibaan en de als gevolg daarvan volledig verstoorde bodem, zagen we soorten die we maar zelden zien in Zoetermeer, zoals Papegaaienkruid. Lastig te zien zijn de spatelvormige bloemdekbladen. Verder Wouw, Doornappel, Wegdistel, Rode ganzenvoet, Goud- en Moeraszuring. De laatste twee zijn prachtig om te bekijken met een loepje (o.a. de tanden van de vruchtkleppen). Dit alles kan je tegenkomen als je het pad omhoog neemt naar de onderkant van de skibaan!

Papegaaienkruid
(Tilly Kester)

Met een onweer in de verte, waar we enkele spetters regen van mee kregen, liepen we terug om op het terras van Snowworld te eindigen.

Naast de PWG-bezoeken heeft Johan Vos ook nog een aantal aanvullende bezoeken aan het gebied gebracht, op 26 en 30 mei, op 29 augustus, 4 september en 27 september met Tilly.

Dit om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het begrazingsgebied.

Bijzondere* en Veldgidssoorten in het begrazingsgebied in 2017					
	Soort	30.57.11	30.57.12	30.57.21	30.57.22
1	Behaarde boterbloem	x	x		
2	Donkere ooievaarsbek		x		
3	Doornappel		x		
4	Egelantier		x	x	
5	Gewone dotterbloem		x		
6	Grote kaardenbol	x	x	x	x
7	Grote wederik			x	x
8	Kamgras		x		
9	Paddenrus	x			
10	Papegaaienkruid		x		
11	Rivierkruiskruid	x			
12	Slangenkruid			x	
13	Stinkende ballote	x	x		
14	Vijfdelig kaasjeskruid	x	x	x	x
15	Wegdistel		x		x
16	Wilde bertram	x			
17	Wilde marjolein	x			
18	Zachte duizendknoop	x			
19	Zeepkruid				x

- Bijzonder soorten zijn soorten die we in Zoetermeer zelden aantreffen.
- Veldgidssoorten zijn in Zoetermeer beschermde soorten.

Strepen in Rokkeveen, vervolg

Lucas Breedveld

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 23 september 2017 - Km-hok 30.57.54

Aanwezig: Lucas Breedveld, Henk Lubberding, Fred Reeder en Johan Vos

Dit kilometerhok in Rokkeveen hadden we eerder dit jaar in april geïnventariseerd. Op deze zaterdag in september vulden we de streeplijst aan met nieuwe vondsten. Het was mooi weer met een helder blauwe lucht. Er was al wel gemaaid op een aantal plaatsen. We startten bij het Hertenkamp aan de Geel-Groenlaan. Aan de waterkant vonden we een Wolfspoot die opmerkelijk groot was uitgegroeid. Daar tegenover, op een droger gedeelte, stond een Luzerne. In een smalle groenstrook bij de hertenkamp een Bermooievaarsbek met witte bloemen.

Verderop aan de Groenblauwlaan zagen we in een boomspiegel een kleine paarse bloem, maar konden die niet direct thuisbrengen. Op basis van een foto denken we achteraf dat het een Tapijtbloem zou kunnen zijn, een ontsnapt tuinplantje dat we alleen met witte bloemen kennen. Even verderop in het 'Alengroen', troffen we Muurleeuwenbek en Hangende zegge langs de zijgevel van een huis. In diezelfde straat verderop vonden we meerdere exemplaren van een havikskruid die tussen de stenen groeide bij een muur. De plant was bezig aan een tweede bloei, de

Tapijtbloem (Fred Reeder)

Rozet plus bloemhoofdjes
Van het
Vroeg havikskruid
(Fred Reeder)

oude bloeistengels waren nog zichtbaar. De bladeren van de plant waren opmerkelijk gevlekt. Voor verdere determinatie werden foto's van de bladrozet en de bloemhoofdjes genomen. Van Ton Denters kregen we bericht dat het zeer

waarschijnlijk ging om *Vroeg havikskruid (*Hieracium glaucinum* subsp. *simulatum*), een zeldzame soort die in de Heukels 23ste druk wordt ingedeeld bij Muurhavikskruid (*Hieracium murorum*). Na deze

bijzondere vondst liepen we verder door een aantal straten waar we stadsplanten als Kransgras, Harig vingergras en Gehoornde klaverzuring tegenkwamen. Aan de noordelijke rand van het kilometerhok bekeken we een stukje braakliggend terrein; daar groeide vooral heel veel riet! Tijdens deze inventarisatieronde hebben we 65 nieuwe soorten kunnen toevoegen aan de 75 die al in het voorjaar waren gestreept, waarmee we komen op een totaal van 140 plantensoorten in dit kilometerhok dit jaar.

* Denters T en R Haveman, Gorteria 33 (2007 – 2008) Kijk uit naar Vroeg havikskruid (*Hieracium glaucinum* subsp. *simulatum*)

Einde Libellenseizoen 2017

Fred Reeder en Henk Lubberding

Op 29 september hebben Henk en Fred het libellenseizoen afgesloten met een voor dit jaar laatste inventarisatiebezoek aan het libellenreservaat in Zoetermeer. Bij een temperatuur van 21 graden, windkracht 3 en een bijna onbewolkte hemel is aan de voorwaarden voor een libelleninventarisatieronde voldaan. Een paar enthousiaste vrijwilligers van IVN en KNNV lopen de rondes van begin mei tot begin oktober, met een 14-daags interval. Voorwaarde is dat het weer aan de eisen, die sterk lijken op de bovengenoemde, voldoet. Een temperatuur boven de 17°C, een windkracht onder de 3 Beaufort en een licht tot onbewolkte hemel. Dat is dan ook precies de reden dat er niet op een vaste dag of tijdstip wordt

Gevlekte witsnuitlibel
(Simon Post)

Sierlijke witsnuitlibel
(Hans Lucassen)

geteld maar éénmaal in een periode van 5 dagen en dan weer 9 dagen niet. Op de KNNV website vindt u onder [libellen](#) het *onderzoeksrapport. Hierin kunt u zowel de geschiedenis van het ontstaan van het reservaat terugvinden als ook de resultaten van de tellingen in het reservaat van de eerste 3 jaar. Dit rapport is indertijd zowel aan de gemeente Zoetermeer als aan de waterbeheerder 'het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard' aangeboden.

Op de website van de KNNV Zoetermeer staat aangegeven welke [soorten](#) libellen er in het reservaat worden waargenomen in de loop van het jaar. Inmiddels wordt er al weer 5 jaar gemonitord, gebruik makend van de hierboven genoemde vaste telmethode. Soms komen er opmerkelijke soorten als dwaalgast voor zoals de in 2016 gespotte Gevlekte witsnuitlibel en dit jaar de Sierlijke witsnuitlibel. Maar zo op het einde van het libellenseizoen beperken de waarnemingen zich tot Paardenbijters, Bloedrode heidelibellen en Houtpantserjuffers. De tijd van de Grote en Kleine roodoogjuffers, de Viervlek en noem ze allemaal maar op, is inmiddels voorbij. Dat geldt trouwens ook voor de meeste tellers. We zijn met 6 personen en kunnen best wat versterking gebruiken. Bent u geïnteresseerd neem dan contact met ons op via de email van de KNNV Zoetermeer.

Paardenbijter
(Fred Reeder)

(zoetermeer@knnv.nl). ,Misschien tot mei 2018

*Stedelijk libellenreservaat Zoetermeer', 2016, Winfried van Meerendonk en Henk J Lubberding.

Meerzicht laagbouw in het najaar

Joke de Ridder

Plantenwerkgroep - inventarisatie zaterdag 7 en vrijdag 13 oktober 2017 - Km-hok 30.57.32

Aanwezig op 7 oktober: Lucas Breedveld, Joke de Ridder en Johan Vos en op 13 oktober: Fred Reeder en Joke de Ridder en Johan Vos

Op de druilerige ochtend van 7 oktober waren Johan, Lucas en ondergetekende om 10 uur present op de hoek van de Meerzichtlaan/Westergo. Het was de tweede keer dit jaar dat dit hok gestreepd werd, dus Johan kon de oude lijst gebruiken en deze aanvullen. Toch een stuk minder werk.

Waar we de fietsen parkeerden stonden heel veel Herfstkrokussen in bloei (3 meeldraden, Herfsttijloos heeft er 6). We zagen een rozet van een Hoge fijnstraal en Johan beloofde ons er nog meer, maar helaas, we zagen er verder geen meer. Ook onze speurtocht naar Kransgras leverde in eerste instantie niets op, vreemd! We zagen wel Geelrode naalbaar, Europese hanenpoot en Harig vingergras, typische nazomer/herfstgrassen.

Jammer genoeg was er blijkbaar net gemaaid in deze wijk met als resultaat dat het mij, wat de graslandjes betreft een beetje tegen viel. Een leuke vondst was nog de Kleine ooievaarsbek die we dit jaar opvallend vaak tegen komen.

Langs het water was nog een minimale strook

oeverplanten blijven staan, daar troffen we Moerasspirea, enorme Kattenstaarten, Grote lisdodde en 'Gewone' dotterbloemen (al lang uitgebloeid natuurlijk). In een tuin zagen we een fors uit de kluiten gewassen Japanse duizendknoop. De burens zullen er niet blij mee zijn.

Omdat het best wel fris was en het regelmatig miezerde hielden we het redelijk snel voor gezien en dronken we nog een kop koffie in het winkelcentrum.

Slaapkamergeluk (Fred Reeder)

Kransgras (Fred Reeder)

13 Oktober was het een stuk beter weer, Johan en ik gingen nog een keer kijken en werden deze keer ondersteund door Fred. We namen een ander stuk van het 'Meerzichthok' en hier werden we getrakteerd op heel veel Kransgras, Klein glaskruid en Gele helmblom! En ook: Slaapkamergeluk in en buiten een vijftal tuinen. Benieuwd of we deze kruiper voortaan in meer wijken van Zoetermeer vinden. De streeplijst werd aangevuld tot 155 soorten.

Uit het Zoetermeerse botanisch archief

Johan Vos

Soms vraag je je af hoe het komt dat we sommige plantensoorten nooit meer zien. Een van die 'verdwenen' soorten is de Gespleten hennepnetel (*Galeopsis bifida*).

Gespleten hennepnetel (Johan Vos)

Het gaat om een vrij zeldzame soort in Nederland die we in Zoetermeer in de periode 1997 – 2005 slechts zes keer hebben waargenomen in vijf verschillende Km-hokken. Gespleten hennepnetel is een soort die je, hoewel hij van stikstofrijke, ruige standplaatsen houdt, niet direct in de stad verwacht. Omdat dit laatste het geval is, kan het natuurlijk ook zo zijn dat deze soort wordt verward met de er sterk op lijkende en nauw aan verwante Gewone hennepnetel (*Galeopsis tetrahit*). De Gewone hennepnetel is veel

algemener in Zoetermeer en komt op vergelijkbare standplaatsen voor. Om het onderscheid tussen beide soorten te kunnen maken is de middenslip van de onderlip essentieel. De middenslip van de Gespleten hennepnetel is langer dan breed, tegen het eind van de bloeitijd met omgerolde zijranden, duidelijk 'uitgerand'. 'Gespleten' refereert aan de inham aan de top van de middenslip. Dit in tegenstelling tot de middenslip van de Gewone hennepnetel die vlak is, even lang als breed en van voren nauwelijks uitgerand. De Gewone hennepnetel komen we zowel met paarse als met witte bloemen tegen. Voor het verschil zie de hierbij geplaatste foto's.

Gewone hennepnetel (Tilly Kester)

Gezien in Zoetermeer

Johan Vos

Kruipende smeerwortel (*Symphytum grandiflorum*)

De in het voorjaar bloeiende en sterk woekerende kruipende smeerwortels staan bekend onder de naam *S. grandiflorum* of *S. ibiricum*. Verwilderde exemplaren komen we regelmatig tegen op onze zoektochten. Vrijwel altijd dragen deze planten rode knoppen en roomwitte bloemen. Een enkele keer echter treffen we de Kruipende smeerwortel aan met licht blauwe bloemen, zo ook dit voorjaar op 25 maart in Palenstein. Deze cultuurvariëteit staat bekend als "Wisley Blue". Vroeger werd de Kruipende smeerwortel in Zoetermeer als bodembedekker gebruikt. Tegenwoordig duiken restanten van deze aanplant spontaan op in de ondergroei van heestervakken.

Kruipende smeerwortel 'Wisley blue'
(Johan Vos)

Esdoornganzenvoet
(Johan Vos)

Esdoornganzenvoet (*Chenopodium hybridum*)

Van de ganzenvoeten komen de Mel-, Korrel en Stippelganzenvoet het meest voor in Zoetermeer.

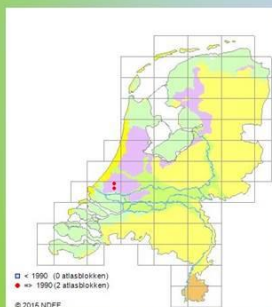
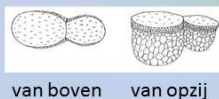
Naar de Rode ganzenvoet moet je zoeken op natte kale plekken. Dat geldt in nog sterkere mate voor de Zeegroene ganzenvoet die de laatste decennia steeds zeldzamer wordt in ons gebied. Vervolgens kennen we ook nog een aantal ganzenvoeten die we in de laatste 20 jaar maar één of twee keer zijn tegengekomen. Een van die zeldzame soorten is de Esdoornganzenvoet, te herkennen aan de bladen die aan de Noorse esdoorn doen denken. Het gaat om een vrij zeldzame soort die een voorkeur heeft voor stikstof- en kalkrijke plekken. We troffen een zeer fors exemplaar van deze soort op 27 juli aan op een braakliggend terrein in Palenstein. Het is de tweede vondst in Zoetermeer!

Smalle wolffia (*Wolffia australiana*)

Op 31 juli jl. zijn we, samen met Wouter Balster van 'AQUON', het bureau dat aquatisch onderzoek doet voor Schieland en Rijnland, op zoek geweest naar waterplanten. We hebben daartoe op verschillende locaties in het Binnenpark en de Ringsloot van de Meerpolder watermonsters genomen. Naast de tegenwoordig vrijwel overal aanwezige Columbiaanse wolffia (*Wolffia columbiana*), troffen we in het Binnenpark ook de Australische of Smalle wolffia aan. Deze soort is, zoals de naam laat zien afkomstig uit Australië en zoals dat vrijwel altijd gebeurt met kleine waterplanten clandestien met vijver en aquariumplanten meegekomen. De komst van de twee exotische *Wolffia*'s is wellicht ten koste gegaan van het inheemse Wortelloos kroos (*Wolffia arhiza*).

Smalle wolffia (*Wolffia australiana*)

- pas in 2014 herkend
- 0,5-0,7 mm
- vorm: dieper dan breed
- pas op enkele plaatsen gevonden

Voor de herkenning van de verschillende kroossoorten volg de link: [Hoe herken ik Eendenkrozen](#)

Bron: Wim van der Ven
(Floristische Werkgroep van de KNNV afdeling Eindhoven)

Haagwinde met Brandnetelmot
(Johan Vos)

Haagwinde met roze bijkleuring

Eerlijk gezegd had ik Haagwindebloemen met witte en roze banen nooit bewust eerder waargenomen. Dat is vreemd omdat de flora aangeeft dat de soort zowel met zuiver witte bloemen als met roze bloemen en 5 witte banen voorkomt. Het hoefijzer-vormige nachtvindertje dat zichtbaar is op de bloem is afkomstig uit één van de kleinere families van de micro's: de Choreutidae. Het is de heel algemeen voorkomende Brandnetelmot = *Anthophila fabriciana*. De soort heeft duidelijk twee generaties per jaar.

De waardplant staat toevallig ook op de foto, net onder de bloem van de Haagwinde.

Let op: in het verleden hebben ook twee andere nachtvinders de naam brandnetelmot gedragen: *Celypha lacunana* = nu Brandnetelbladroller, fam. bladrollers en *Anania hortulata* = nu Bonte brandnetelmot, fam. Grasmotten.
(met dank aan Dik Vonk)

Stekelige of Europese hanenpoot?

Op 27 juli jl. ontdekten we op een braakliggend terrein in Palenstein fors uit de kluiten gewassen Hanenpoten. Duidelijk was te zien dat 'het basale deel van de bladschijf het onderste deel van de bloeihalm schuin omvatte' (zie fig 1). De foto (fig. 2) van Verspreidingsatlas bevestigde dat deze eigenschap kenmerkend was voor Stekelige hanenpoot (*Echinochloa muricata*).

Daarna heb ik, ter controle, dit materiaal opgestuurd naar Wout Holverda, Naturalis (Nationaal Herbarium) waarop hij als volgt reageerde:

'De hanenpoot die je stuurde bleek na controle in collectie en onder de binoculair niet de Stekelige maar een Europese hanenpoot te zijn. Ik heb me niet gefocust op de schuine schede maar op de vorm van de top van het bovenste lemma. Die is als uitgetrokken en niet van breed snel versmald en ietwat rommelig. Daarenboven zijn de aartjes van Stekelige hanenpoot gemiddeld ook kleiner dan die van de Europese'. (fig 3, rechts in beeld).

Fig. 1 Hanenpoot met blad dat de bloeihalm schuin omvat
(Johan Vos)

Fig.2 Vergelijking bladen die de bloeihalm al dan niet schuin omvatten
(Verspreidingsatlas NDFF)

Fig. 3 lemma Stekelige hanenpoot
(Wout Holverda)

Grote wolbij in de Leyens

De Grote wolbij (*Anthidium manicatum*) is een grote geelzwart gekleurde bij die hierdoor sterke gelijkenis vertoont met een wesp. De korte beharing op het borststuk is roodbruin. De vrouwtjes zijn iets kleiner dan de mannetjes. Zij hebben een geelwitte buikschuier (lange haren op de buikzijde) waarin het stuifmeel verzameld worden.

Grote wolbij (Dolf Siebert)

In de periode 2005 – 2017 wordt deze bij ook zo nu en dan in Zoetermeer waargenomen (bron: Waarneming.nl) Op 13 augustus jl fotografeerde Dolf Siebert (<http://www.dolfsiebert.nl>) in de Leyens een mannetje Grote wolbij die o.a. herkenbaar is aan de drie doorns aan zijn achterlijf.

Het gaat om een minder algemene verschijning die de laatste tijd steeds vaker wordt gezien, met name in tuinen en parken in steden. De mannetjes bewaken een territorium van zo'n vierkante meter groot rondom voedselplanten. Dit kunnen zijn: vlinder- en lipbloemige plantensoorten en soorten uit de helmkruidfamilie. Bij het verjagen van concurrenten kunnen ze zich agressief gedragen waarbij de achterlijfsdoorns de tegenstanders kunnen beschadigen. Ook de kleinere vrouwtjes vallen bloembezoekers aan en net als zweefvliegen kunnen ze stil in de lucht hangen.

Grote wolbijen vliegen tot begin augustus en slapen 's nachts in holle ruimtes. Ze nestelen in open voegen in metselwerk, in hout of leem en ook wel in holle stengels. De wolbij dankt zijn naam aan het feit dat hij voor het bekleden van zijn nest haren van plantenbladeren en -stengels gebruikt. Deze haren verzamelt de bij op soorten als Gewone klit, Stinkende ballote, Ezelsoor e.d.

Naast haren verzamelen deze bijen ook klierstoffen van planten waarmee de haren worden geïmpregneerd. Het nest wordt aan de buitenzijde afgesloten met plantenharen, stukjes hout, zandkorrels e.d. In het nest ligt een brij van nectar en stuifmeel waarop de eieren worden gelegd. De larve kan hier van leven, verpopt zich en het volgende jaar komt een nieuwe generatie voor de dag.

Van het VleermuisPlatformZoetermeer

Marga van der Tol

Afgelopen jaar hebben we, wegens ziekte van een deel van onze leden, veel metingen niet kunnen uitvoeren. We zijn pas in juli begonnen met de bathoppermetingen van 2017. We hebben in het voorjaar wel in het Westerpark en het Buytenpark geïnventariseerd, maar ook de resultaten van die metingen zijn ook nog niet uitgewerkt.

VleermuisPlatformZoetermeer.nl

Ondertussen hebben wij wel groot nieuws te melden.

In de rode cirkel de tak
(Gary Bakker)

Garry Bakker heeft op 19 september jl. in een Canadese populier met een dode tak met flinke spechtengaten een kolonie Rosse vleermuizen ontdekt. Dezelfde avond nog heeft Garry kunnen constateren dat er 10 minuten na zonsondergang 27 Rosse vleermuizen uitvlogen. Op 27 september zijn Dennis Heinz, Marga van der Tol en Hendrik Baas er gaan kijken en zij telden eveneens 27 exemplaren. Er zijn zelfs infrarood opnames van het uitvliegen gemaakt.

Mensen die twitter hebben konden daar toen al van genieten, maar die hebben alleen maar een herhalende animatie gezien van het uitvliegen van 4 Rosse vleermuizen. Op onze website staat een filmpje waarop te zien is dat de hele groep uitvliegt. Je kan ze heel goed zonder detector horen; voordat ze uitvliegen maken ze sociale geluiden die klinken zo hoog als een goudhaantje. Het lang algemeen verkondigde feit dat de in Zoetermeer rondvliegende Rosse vleermuizen allemaal afkomstig zijn van de landgoederenzone van de binnenduinrand kan hiermee naar het rijk der fabelen worden verwezen.

Verder nieuws:

De bijeenkomst van het Nederlands Ecologisch Meetnet hebben ons weer een schat van kennis opgeleverd, we kunnen daarmee weer een stap verder komen in de determinatie van de Tweekleurige en de Grootoorvleermuis.

Twee leden van onze werkgroep hebben een cursus vleermuizen hanteren gevolgd. Ze mogen echter nog niet aan de slag omdat de beschermende werking van de (kostbare) injecties tegen hondsdolheid nog niet volledig is.

En tot slot: Dit jaar is het aantal kernteamleden teruggelopen naar 4. We hebben dus dringend versterking nodig. Wil je ons helpen? Laat het ons weten via ons contactformulier op www.vleermuisplatformzoetermeer.nl

Tenslotte

Fred Reeder

Dit was dan alweer de 25ste nieuwsbrief waarin we berichten over de natuur in Zoetermeer. Johan en ik zijn benieuwd wat onze lezers er van vinden. Daarom zal er binnenkort een mail met een enquête formulier worden toegestuurd. Vul hem s.v.p in dan weten wij of we wijzigingen en of aanvullingen moeten gaan doorvoeren. Wat we in ieder geval gaan wijzigen is de verschijningsfrequentie. We gaan terug naar die van het aloude kwartaalbericht dus eens per 3 maanden.

Hieronder staan weer een aantal foto's van de Zoetermeerse natuur. Meelopen of meedoen met diverse werkgroepen is interessant en leerzaam en levert soms mooie plaatjes op. Tijdens de storm van 13 september deed een grote groep (ik schat zo'n 80) wulpen verwoede pogingen om tegen de storm in het gruttolandje in het Buytenpark te verlaten en ieder knopje van het witpootglinsterkopje is zo groot als een speldenknop. De natuur is toch wel heel divers en boeiend. Zeker ook in Zoetermeer .

Witte kluifzwam (Fred Reeder)

Witpootglinsterkopje
(Fred Reeder)

Ijsvogel
(Fred Reeder)

Wulpen bij windkracht 9
(Fred Reeder)

Bundelsatijnzwam (Fred Reeder)

Coalitievorming

Twitterend vanuit de vergaderboom
vormen spreuwen hun coalities.

Onverstaanbaar gekwetter
voor ons leken.

Wat zouden ze allemaal bespreken?

M

Samenstelling: Johan Vos en Fred Reeder

Lay-out : Fred Reeder

Volgende Nieuwsbrief

De volgende nieuwsbrief zal 1st helft januari 2018 verschijnen.

Kopij van de leden voor de nieuwsbrief voor 24 december richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.